

Social Sciences Indexed

International
SOCIAL MENTALITY AND
RESEARCHER THINKERS JOURNAL
Open Access Refereed E-Journal & Refereed & Indexed
SMARTjournal (ISSN:2630-631X)

Architecture, Culture, Economics and Administration, Educational Sciences, Engineering, Fine Arts, History, Language, Literature, Pedagogy, Psychology, Religion, Sociology, Tourism and Tourism Management & Other Disciplines in Social Sciences

2019

Vol:5, Issue:26

pp.1850-1861

www.smartofjournal.com

editorsmartjournal@gmail.com

DİKKAT EKSİKLİĞİ HİPERAKTİVİTE BOZUKLUĞU TANISI ALMIŞ ÜSTÜN ZEKALİ ÇOCUKLARIN YAŞADIĞI PSİKOLOJİK SORUNLAR ÖRNEK OLAY ÇALIŞMASI

PSYCHOLOGICAL PROBLEMS IN CHILDREN WITH GIFTED CHILDREN WITH ATTENTION DEFICIT HYPERACTIVITY DISORDER CASE STUDY

Perihan KESKİN DEMİR

İstanbul Aydın Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Psikoloji Yüksek Lisans, İstanbul/Türkiye

Dr Öğr. Üyesi Engin EKER

İstanbul Aydın Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Psikoloji Bölümü, İstanbul/Türkiye

Article Arrival Date : 21.11.2019

Article Published Date : 20.12.2019

Article Type : Research Article

Doi Number : <http://dx.doi.org/10.31576/smryj.407>

Reference : Keskin, Demir, P. & Eker, E. (2019). "Dikkat Eksikliği Hiperaktivite Bozukluğu Tanısı Almış Üstün Zekalı Çocukların Yaşadığı Psikolojik Sorunlar Örnek Olay Çalışması", International Social Mentality and Researcher Thinkers Journal, (Issn:2630-631X) 5(26): 1850-1861

ÖZET

Araştırma dikkat eksikliği hiperaktivite bozukluğu tanısı ve üstün yetenekliler tanısı bir arada almış dört gönüllü çocuğun ebeveynleri ile yarı yapılandırılmış görüşme formu eşliğinde görüşler alınmıştır. Üstün zekaya sahip olan çocuklar duyarlı bir sinir sistemine sahip olmalarından dolayı normal gelişimdeki çocuklardan farklı bazı özelliklere sahiptir. Bu durum hareketli olmak, soru sorma, tartışma, bağımsız davranma ve otoriteyi sorgulama şeklinde görülmektedir. Okul gibi yapılandırılmış ve sık bulunan ortamlarda bu davranışlar şiddetini daha fazla arttırmaktadır. Günümüzde dikkat eksikliği hiperaktivite bozukluğu tanısı almış üstün zekalı çocuklar ile ilgili araştırmalar sürmektedir. İki kere farklı üstün zekalı çocukların özelliklerinin bilinmesi, sosyal ortamda hem onların fark edebilmeleri hem de onlara karşı nasıl davranılması gerektiğinin bilinmesi açısından bu araştırma önemlidir. Ülkemizde bu alanda yeterli sayıda araştırmaların bulunmaması bu çocukların doğru şekilde tanımlanması ve yönlendirilmesi konusunda sıkıntılara yol açmaktadır. Bu tarz çocukların gösterdikleri davranışlar bireyi, ailesini, çevresini ve hayat kalitesini belirgin şekilde etkilemektedir. Bu çalışmada dikkat eksikliği hiperaktivite bozukluğu tanısı almış üstün zekalı çocukların yaşadığı psikolojik sorunlar örnek olay çalışması ile incelenmektedir. Araştırma sonucunda iki kere farklı çocukların kendilerini kabul ettirme davranış içerisinde oldukları, sürekli hareket halinde oldukları, bunun yanında içine kapanık halde yaşadıkları, sosyal hayatında yaşadıklarını kimseyle paylaşmadıkları, sürekli takdir görmek ve en iyisi olmak gayreti içinde oldukları görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Dikkat Eksikliği, Hiperaktivite Bozukluğu, Üstün Zekalı, Psikolojik Sorun.

ABSTRACT

Children with superior intelligence have different characteristics than children in normal development because they have a sensitive nervous system. This situation is seen as being active, asking questions, discussing, acting independently and questioning authority. In structured and common settings such as schools, these behaviors increase the severity more. Thus, such children are considered as children with attention deficit and hyperactivity disorder. In addition, there are children with giftedness and attention deficit disorder and hyperactivity disorder. Lack of sufficient research in this area in our country causes problems in correctly identifying and directing these children. The behaviors of these children significantly affect the individual, family, environment and quality of life. In this study, in this study, psychological problems experienced by gifted children diagnosed with attention deficit hyperactivity disorder are examined with case study. As a result of the research, it was seen that the children were in a behavior of acceptance, they were always on the move, they

were also withdrawn, they were not sharing with anyone in their social life, they were always trying to appreciate and be the best.

Keywords: Attention Deficit, Hyperactivity Disorder, Gifted, Psychological Problem.

1.GİRİŞ

Dikkat eksikliği ve hiperaktivite bozukluğu olarak bilinen hastalık kendisini çocuğun 7 yaşından önce göstermektedir. Çocukta 7 yaşında başlayan aşırı heyecan ve dürtüsel davranışlar, yaşına uygun olmayacak derecede aşırı hareketlilik olarak gösteren bu bozukluk nöropsikiyatrik bir süreçtir (Amerikan Psikiyatri Birliği, 2007). Bu hastalık süreci çocukta birçok alanın ortak etkisine bağlı olarak gelişmektedir. Dikkat, konsantrasyon, hareketlilik, dürtü kontrolü gibi birbiriyle ilişkili farklı alanların birbirine olumsuz etki etmesi sonucu gelişmiştir ve genellikle çocukluk çağında görülen en yaygın hastalık olarak bilinmektedir. Psikiyatrik bozukluk olarak algılanan bu durumun etyolojisi ve patofizyolojisi tam olarak netleştirilememiştir. Bundan dolayı da tedavi süreci ne yazık ki tam olarak istenen şekilde oluşturulamamıştır. Ancak yapılan tedaviler işlevselliği biraz daha düzenli hale getirmesi sonucu araştırmacıların ilgisini çekmiştir (Öztürk, 2015).

Dikkat eksikliği ve hiperaktivite bozukluğu sık karşılaşılan bireyin, ailesinin, çevresinin ve hayat kalitesinin belirgin şekilde etkilendiği klinik bir durumdur. Dikkat eksikliği ve hiperaktivite bozukluğuna sahip üstün yetenekli çocuklar, diğer üstün yetenekli çocuklar ile karşılaştırıldığında sınıflandırma, organize etme, hatırlama ve belleği kullanma gibi metabilşsel stratejileri etkili şekilde kullanmayı unutmaktadırlar. Bu tarz çocuklar duygusal, sosyal ve bilişsel olarak diğer üstün yetenekli çocuklardan ayrılmaktadır (Kargı ve Akman, 2003).

Dikkat Eksikliği Hiperaktivite Bozukluğu (DEHB), son derece önemli sosyal, psikiyatrik ve akademik sorunlara neden olabilen ve olumsuz etkileri hayat boyu sürebilen önemli bir hastalıktır. Toplumda görülme sıklığı %5-7 gibi çok yüksek oranda olan bu hastalığın çocuklukta başlayarak %60-70 oranında, yetişkinlikte de devam edebilen bir rahatsızlık olduğu belirtilmektedir (npistanbul.com, 2019).

Üstün zekalı çocuklar ise toplumda gizli halde olan ve keşfedilmeyi bekleyen değerli maden gibi topluma hizmet etmeye aday gönüllülerdir (Bilgen Sivri ve Yıldız, 2016). Ancak bu çocuklar olumsuz şartlardan dolayı doğuştan gelen bu yeteneklerini kaybetmekte ya da bazı duygusal ve sosyal problemlerle karşı karşıya kalmaktadır.

Günümüzde dikkat eksikliği hiperaktivite bozukluğu tanısı almış üstün zekalı çocuklar ile ilgili araştırma sürmektedir. İki kere farklı üstün zekalı çocukların özelliklerinin bilinmesi, sosyal ortamda hem onları fark edebilmeleri hem de nasıl davranılması gerektiğinin bilinmesi açısından önemlidir. Bu çalışmada dikkat eksikliği hiperaktivite bozukluğu tanısı almış üstün zekalı çocukların ve ailelerinin yaşadıkları psikolojik sorunların incelenmesi amaçlanmaktadır. Bu kapsamda dikkat eksikliği hiperaktivite bozukluğu tanısı almış üstün zekalı çocukların ve ailelerinin ne tür psikolojik sorunlar yaşadıkları, bu psikolojik sorunların hangi durumlarda ortaya çıktığı ebeveynlerin bu konudaki tutumları incelenmektedir.

Bu çalışma 4 bölümden oluşmaktadır. Girişi takiben ikinci bölümde çalışmanın örnekleme, veri toplama ve yöntemi aktarılmıştır. Üçüncü bölümde dikkat eksikliği hiperaktivite bozukluğu tanısı almış üstün zekalı çocukların ve ailelerinin yaşadıkları psikolojik sorunların incelenmesine yönelik nitel analiz sonuçları yer almaktadır. Son bölümde ise araştırmanın genel bir değerlendirmesi ve geçmiş araştırmalar ile karşılaştırma yapılarak önerilerde bulunulmuştur.

2.YÖNTEM

2.1.Örnekleme

Araştırmanın temsili örnekleme büyüklüğünün belirlenmesinde, basit tesadüfi yöntemi kullanılacaktır. Basit tesadüfi örneklemede, evrendeki öğelerin her olası birleşiminin, örnekleme içerisinde yer alması için eşit bir ihtimali bulunmaktadır (Kerlinger & Lee, 1999). Bu yöntemin kullanılabilmesi için ele alınan problemlerle ilgili bilgilerin evrene göre benzeşik (homojen) olması gerekmektedir. DEHB tanısı almış üstün zekalı dört çocuğun ebeveynleri ile görüşmeler başlatılmıştır.

2.2.Veri Toplama ve Yöntem

Bu çalışmada nitel araştırma yöntemi benimsenmektedir. Bu kapsamda çalışmada hem veri toplama süreci açısından hem de verilerin analizi açısından nitel bir desen tasarlanmaktadır. Nitel araştırmalar genelleme kaygısından uzak mevcut veri toplama araçlarıyla elde edilen bulguların derinlemesine analizine dayanmaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2008).

Araştırma veri toplama aracı olarak da nitel (mülakat) veri toplama tekniklerinden yararlanılmıştır. Bu yöntemin tercih edilme nedeni ise ilk aşamada araştırma sorusuna yönelik bir durum tespitini yapmak ve ikinci aşamada bu durumun nedenlerine yönelik bilgileri ortaya çıkarmaktır. Mülakat, bireylerin bazı konularla ilgili düşünce, tutum ve davranışları ile bunların muhtemel sebeplerinin öğrenilmesi amacıyla bilimsel araştırma yöntemlerinde kullanılan etkili bir tekniktir. Bu noktada araştırmacı anında sorduğu sorularla karanlık noktaları aydınlatma imkânına sahiptir.

Araştırma dikkat eksikliği ve hiperaktivite bozukluğu tanısı ve üstün yetenekliler tanısı bir arada olan çocuklar ile yapılmıştır. Bu bağlamda gönüllü dört çocuk ebeveyni ile yarı yapılandırılmış görüşme formu ile görüşmeler alınmıştır. Seçkisiz Olmayan Örnekleme yönteminden olan Amaçsal Örneklemenin bir alt türü ölçüt örnekleme yöntemi ile belirlenecektir. (Büyüköztürk, Kılıç Çakmak, Akgün, Karadeniz&Demirel, 2016)

Mülakat soruları ilgili literatürden yararlanılarak geliştirilmiş ve geliştirilen yarı yapılandırılmış ölçek derinlemesine mülakat tekniği ile katılımcılara uygulanmıştır. Derinlemesine mülakat araştırılan konunun tüm boyutlarını kapsayan, genellikle açık uçlu soruların sorulduğu ve detaylı cevap alınmasına imkan tanıyan yüz yüze gerçekleşerek veri toplanmasına imkan veren bir tekniktir (Tekin, 2006). Ölçekteki kapalı uçlu sorular araştırmacının spesifik bilgileri elde etmesine yönelik oluşturulmuştur.

Görüşmede katılımcının sorulara rahat, doğru ve dürüst bir şekilde cevap vermesini sağlamak amacıyla görüşmeyi yürüten araştırmacı tarafından yapılan görüşme ve araştırma hakkında aydınlatıcı bilgiler verilerek elde edilen bilgilerin gizlilik ilkesi gözetilerek kullanılacağı, bunun dışında herhangi bir kişi ve kurumla paylaşılmayacağı ve güvenli bir yerde saklı tutulacağı belirtilip görüşmelere başlanmıştır. Katılımcıya çok boyutlu, açıklayıcı ve mantık örgüsü ile hazırlanmış sorular yöneltilerek görüş ve düşüncelerini ifade etmesi sağlanmıştır. Yarı yapılandırılmış mülakat yöntemi ile toplanan veriler nitel analizlerle tablolştırılmıştır.

3.BULGULAR

Çalışmanın bu bölümünde dikkat eksikliği hiperaktivite bozukluğu tanısı almış üstün zekalı çocukların ve ailelerinin yaşadıkları psikolojik sorunlar mülakat analizi yöntemi kullanılarak ortaya konmaya çalışılmaktadır.

Tablo 1: Katılımcıların Demografik Özellikleri

	ÇOCUK		ANNE		BABA	
	Yaş	Cinsiyet	Yaş	Meslek	Yaş	Meslek
1. Katılımcı	7	K	43	Öğretmen	45	Mühendis
2. Katılımcı	8	E	40	Hemşire	44	Veteriner
3. Katılımcı	7	E	43	Öğretmen	43	Öğretmen
4. Katılımcı	10	E	44	Mühendis	44	Mühendis

Tablo 1’de katılımcıların demografik özellikleri gösterilmiştir. Örneğin birinci katılımcı ilk okul 1. Sınıfa giden 7 yaşında kız çocuğudur. Annesi 43 yaşında resim öğretmeni babası ise 45 yaşında ziraat mühendisidir.

3.1 Katılımcıların DEHB Tanısı Almış Üstün Zekâlı Çocukların Psikolojik Sorunlarına İlişkin Görüşleri

Görüşme formundaki ilk 5 soru dikkat eksikliği hiperaktivite bozukluğu tanısı almış üstün zekâlı çocukların yaşadıkları psikolojik sorunları belirlemeye yöneliktir.

Tablo 2: DEHB Tanısı Almış Üstün Zekâlı Çocukların Psikolojik Sorunlarına İlişkin Ailelerinin Görüşleri

	KODLAR	F	ALINTILAR
DEHB TANISI ALMIŞ ÜSTÜN ZEKALI ÇOCUKLARIN PSİKOLOJİK SORUNLARI	Kabul görme/Takdir Görme	2	• Çocuğumun yaşadığı psikolojik sorunlar kabul görme(M1) • Hep takdir görmek ve en iyi olmak istiyor Başarısız olduğunda kaygı düzeyi çok yükseliyor ve o ortamda bulunmak istemeyip gitmek istiyor (M2)
	Sosyal izolasyon	2	• Çocuğumuz kapalı bir kutu gibi dışarıdakinin aksine okulda yaşadığı şeyleri anlatmıyor (M2) • Potansiyelini ortaya koymadığında hırçınlaşıyor. Ya da yalnızlığı tercih ediyor (M4)
	Kendini gizleme	1	• Ne yapacağını bilemiyor ve çözümü kendisini gizlemeyi seçiyor (M1)

Not: M katılımcılara verilen koddur.

Katılımcıların çocuklarının yaşadığı psikolojik sorunlar konusundaki görüşlerinde genel olarak çocukların kendisini kabul ettirme davranış içerisinde olduğunu düşündükleri görülmektedir. Katılımcılar çocuklarının sürekli hareket halinde olduğunu, bunun yanında içine kapanık halde yaşadıklarını sosyal hayatında yaşadıklarını kimseyle paylaşmadıklarını sürekli takdir görmek ve en iyisi olmak gayreti içinde olduklarını belirtmektedir. Bunun yanında takdir görmediği ve başarısız olduğu durumlarda ise kaygı düzeyinin yükseldiğini ve derhal o ortamı terk etme isteği duyduğunu belirtmektedir (Tablo 2).

Bu sonuçlardan hareketle katılımcıların çocuklarının mükemmeliyetçi bir yapıya sahip olduğu takdir görme ve başarılı olma çabası içerisinde olduğu bunu gerçekleştiremediği durumlarda ise hırçınlatığı konusunda hemfikir oldukları söylenebilir. Bu davranışlar ile dikkat eksikliği ve hiperaktivite bozukluğu olan üstün yetenekli çocukların bugüne kadar tespit edilmiş özelliklerinin örtüştüğü görülmektedir. Nitekim Kargı ve Akman (2003)’ın dikkat eksikliği hiperaktivite bozukluğuna sahip üstün yetenekli çocuklar hakkında yaptığı teorik çalışmada dikkat eksikliği ve hiperaktivite bozukluğu olan üstün üstün yetenekli çocuklarda gözlenen davranışların bazılarını şu şekilde sıralamaktadır: Mükemmeliyetçilik, lider olma, duygusallık kırılabilirlik.

Dikkat eksikliği ve hiperaktivite bozukluğu tanısı konulmuş çocukların davranışlarında görülen problemler anne ve babanın tutumlarını da etkilemektedir. Bunun yanında anne ve babanın sergilediği bu tutumlar çocukların davranış problemlerinin derecesi üzerinde de etkilidir ve bu durum dikkat eksikliği ve hiperaktivite bozukluğu belirtisinin şiddetini arttırmaktadır. Çocukların davranışlarının anne-babayı açıkça etkilediği, olumsuz davranışların anne-babanın sıkıntısını artırdığı bilinmektedir. Dikkat eksikliği ve hiperaktivite bozukluğu tanısı konulmuş çocukların olumsuz tutum ve davranışları anne-babaların psikiyatrik başvurularına neden olmaktadır. Dikkat eksikliği ve hiperaktivite bozukluğu tanısı konulmuş çocuğu olan anelerin, bu tanı konmamış çocukların annelerine kıyasla hem genelde, hem de annelik rolünde psikolojik zorlukları daha fazla yaşadıkları, yetersiz annelik duygularına sahip oldukları görülmüştür (Johnston, 2001). Yapılan araştırmada dikkat eksikliği ve hiperaktivite bozukluğu tanısı almış çocuğa sahip olan anne babaların çocuklarını genellikle onaylamama davranışı gösterdikleri, daha çok stres altında oldukları, çocuklarına

genellikle emir verdikleri, daha fazla fiziki ceza tekniklerini uyguladıkları ve bununla ilişkili olarak genellikle olumsuz anne baba tutumu gösterdikleri görülmektedir (Çakır, 2017).

Tablo 3: DEHB Tanısı Almış Üstün Zekâlı Çocukların Psikolojik Sorunları Karşısından Ailelerin Tutumlarına İlişkin Görüşleri

	KODLAR	F	ALINTILAR
ÇOCUĞUNUZUN YAŞADIĞI PSİKOLOJİK SORUNLAR KONUSUNDA SİZİN TAVRINIZ NASIL OLDU?	Sakin/Sabırlı	2	Bu durumla baş etme yöntemi olarak olabildiğince çocuğumuza yansıtılmaya çalıştık ve ona çok sakin davrandık (M1) Sakin ve sabırla sürekli aynı şeyleri söyleyip duruyoruz (M4)
	Görmezden Gelme	1	Yaptığı davranış sorunlarını görmezden gelmeye çalışıyoruz (M2)
	Kuralcı olma	1	Katı sınırlar koymaya çalışıyorduk, bu şekilde onu disipline edeceğimizi sanıyorduk (M4)

Not: M katılımcılara verilen koddur.

Araştırma kapsamında katılımcıların dikkat eksikliği ve hiperaktivite bozukluğu tanısı almış üstün yetenekli çocuklarının yaşadığı psikolojik sorunlar konusundaki tavırlarına yönelik görüşleri incelendiğinde genellikle bu durumun çocuklara yansımamasına özen gösterdikleri, bu nedenle daha çok sakin ve sabırlı davrandıkları fakat kendi içlerinde panikledikleri görülmektedir. Fakat katılımcılar bu konuda her zaman başarılı olamadıklarını ifade etmektedirler (Tablo 3). Ayrıca katılımcılar çocuklarına rehberlik edecek kuruluş sayısındaki yetersizlikten şikayet etmektedir. Diğer taraftan bazı katılımcılar ekonomik açıdan zorlansalar da çocukların enerjilerini atabilecekleri fiziksel aktiviteler düzenlediklerini böylece hem çocukların yeteneklerini geliştirebileceği hem de onların enerjilerini boşaltabilecekleri ve böylece dinlenebilecekleri faaliyetleri organize ettiklerini belirtmektedirler.

Dikkat eksikliği ve hiperaktivite bozukluğu tedavisi mümkün olmayan bir durum değildir. Bu durum ancak istikrar ve sabır ile dönüştürülebilir bir durumdur. Dikkat eksikliği ve hiperaktivite bozukluğu tanısı almış üstün yetenekli bir çocuğun kendisiyle barışık bir erişkine dönüşmesi için çocuğun, ailesinin ve öğretmenlerinin işbirliği içerisinde olması ve bu nedenle ailelerin bu durumda psikolojik destek almaları çocuğun gelişim seyri açısından son derece önemlidir. Akarsu ve Mutlu (2017) Dikkat eksikliği ve hiperaktivite bozukluğu tanısı almış çocukların eğitim süreci içerisinde sorun yaşamaması ve yaşadıkları sorunların çözülebilmesi için çocukların ve ailelerin mutlaka destek almaları gerektiğini belirtmektedirler. Yener (2017) ise Dikkat eksikliği ve hiperaktivite bozukluğu tanısı almış çocukların alacakları desteğin çocuklarda psikolojik rahatlık iklimi sağlayacağını belirtmektedir.

Tablo 4: DEHB Tanısı Almış Üstün Zekâlı Çocukların Psikolojik Destek Alma Durumlarına İlişkin Ailelerin Görüşleri

	KODLAR	F	ALINTILAR
ÇOCUĞUNUZUN YAŞADIĞI PSİKOLOJİK SORUNLAR İLE DESTEK ALDINIZ MI?	Psikolojik Destek alma	3	Psikoloğa götürdüğümüz çocuğumuzda acaba hiperaktivite ve dikkat eksikliği var mı diye sorduk (M1) Destek aldık halen de alıyoruz (M3) Ayda bir psikoloğa İstanbul'a gidiyoruz (M4)
	Psikolojik Destek almama	1	Aslında profesyonel anlamda psikolojik destek almadık (M2)

Not: M katılımcılara verilen koddur.

Araştırma kapsamında katılımcıların dikkat eksikliği ve hiperaktivite bozukluğu tanısı almış üstün yetenekli çocuklarının yaşadığı psikolojik sorunlar konusunda profesyonel destek aldıkları ve çocuklarını psikologa götürdükleri görülmektedir (Tablo 4).

Problem çözme, farklı düşünme, meraklı olma, hızlı öğrenme, kendinden büyüklerle arkadaşlık etme, bağımsız çalışma, soru sorma, farklı konulara ilgi duyma, kavrama ve soyut düşünme becerisi gibi

özellikler dikkat eksikliği ve hiperaktivite bozukluğu tanısı almış üstün yetenekli çocuk sahibi olan ailelerin çocuklarında bugüne değin tespit edilmiş bazı özellikleridir (Üneri, 2016).

Karamuk (2019) dikkat eksikliği ve hiperaktivite bozukluğunun günümüzde çocuklarda en sık karşılaşılan psikiyatrik bozuklukların başında geldiğini belirterek bu sürecin çocuklara zarar vermemesi adına herkese önemli görevler düştüğünü çocuklardaki farklılığı gözlemleyen öğretmenlerin ya da anne ve babaların tedavi sürecine destek olmaları gerektiğini belirtmektedir.

Bunun yanında bu çocuklar matematik alanında olmak üzere sayıları bilme, kullanma ve hatırlamada daha iyidirler. Fakat okulda not almakta, fikirleri organize etmede zorluk yaşarlar. Akranlarına oranla öğrenmeleri daha hızlıdır. Çok hassastırlar. Oyunlarda ve kural koymada üstün fikirlere sahip oldukları gözlemlenmiştir. Bu çocuklar diğer üstün yetenekli çocuklarla karşılaştırıldıklarında; bilişsel eksiklikler, daha az sistematik düşünme yeteneği, çalışan belleği yeterince kullanamama, parça-bütün ilişkisiyle problem çözme, çalışmalarını daha az tamamlama, acele etme, sıkça proje konularını değiştirme, basit alıştırmaları yapmak için bile çok uzun zaman harcama eğilimi göstermektedirler.

Tablo 5: DEHB Tanısı Almış Üstün Zekalı Çocukların Psikolojik Sorunlar Yaşadığı Ortamlara İlişkin Ailelerinin Görüşleri

	KODLAR	F	ALINTILAR
ÇOCUĞUNUZUN YAŞADIĞI PSİKOLOJİK SORUNLAR HANGİ DURUMLARDA ORTAYA ÇIKTIĞINI DÜŞÜNÜYORSUNUZ?	Okul Ortamında	2	Gittiği devlet okulunda ilk başta çok sorun ve şikâyet alıyorduk (M2) Çocuğumuz okul ortamında ve diğer sosyal ortamlarda maalesef gereğince anlaşamıyoruz (M4)
	Farklı bir sosyal ortamda	3	Aslında yeni bir ortama girdiğinde birtakım sorunlarla karşılaşıyoruz (M2) Yeni bir ortama girdiğinde ya da yaşlılarıyla oyun oynadığında aralarında mutlaka sürtüşme çıkıyor (M3) Çocuğumuz okul ortamında ve diğer sosyal ortamlarda maalesef gereğince anlaşamıyoruz (M4)

Not: M katılımcılara verilen koddur.

Araştırma kapsamında katılımcıların dikkat eksikliği ve hiperaktivite bozukluğu tanısı almış üstün yetenekli çocuklarının yaşadıkları psikolojik sorunların hangi durumlarda ortaya çıktığına yönelik görüşleri incelendiğinde katılımcıların çocuklarının okul ortamında ve diğer sosyal ortamlarda gereğince anlaşamadığını, yeni bir ortama girdiğinde ya da yaşlılarıyla oyun oynadığında aralarında mutlaka sürtüşme çıktığını, sürekli oyun kurmak istediğini ve isteğinin yerine getirilmemesi durumunda da sorun çıktığını, yaşça büyük olanlarla vakit geçirmek istediğini ve yoğun rekabet duygusu yaşadıklarını belirtmektedir (Tablo 5).

Katılımcılar çocuklarının okul ortamında ve diğer sosyal ortamlarda psikolojik sorunlar yaşadığını belirtmektedir. Taylor ve Sonuga-Barke (2008)'de bireylerin yaşlarının artmasıyla beraber öz kontrol ihtiyaçlarının da artmasından ötürü dikkat eksikliği ve hiperaktivite bozukluğu rahatsızlığının belirtilerinin daha fazla hissedildiğini belirtmektedir. Aynı şekilde Yener (2017) de okul öncesi dönemlerde durmadan hareket eden dikkat eksikliği ve hiperaktivite bozukluğu tanısı almış çocukların okul döneminde davranış ve duygularını kontrol etmede sorunlar yaşadıklarını belirtmektedir. Bu uyumsuzluk çocukların sessiz kalmalarının beklendiği ortamlarda ses çıkarma ya da grup uyumunun beklendiği durumlarda uyumsuz davranışlar sergileme şeklinde kendini göstermektedir.

Tablo 6: Ailelerin Çocuklarının Psikolojik Sorunları Olduğu Kanısına Nereden Vardıklarına İlişkin Görüşleri

	KODLAR	F	ALINTILAR
ÇOCUĞUNUZUN DİĞERLERİNDEN FARKLI OLDUĞU	Erken Konuşma	3	15 aylıktan de çok net bir şekilde konuşmaya başladı (M2) Çok küçük yaştan konuşmaya başladı (M4) Konuştuğu kelimeler ve cümleler ağızdan çok net çıktı(M2)

KANISINA NEREDEN VARDINIZ?	Hızlı Öğrenme	3	• 2000 sayfalık falan bir kitap bu kitabın Latince isimlerini tümünü ezberledi. (M1) • Her şeyi çok erken öğreniyor(M2) • Çocuğumuz son derece çabuk algılayan biri(M4)
	Yalan Söyleme	1	• Okulda sıkılıyordu sıkıldığı an da saracak şeyler arıyordu yalanlara başvuruyordu. (M1)
	Mükemmeliyetçi olma	1	• Çocuğumuz o kadar mükemmeliyetçi ki 'o' sesi ile saatlerce uğraşabilir (M1)

Not: M katılımcılara verilen koddur.

Diğer taraftan katılımcılar çocuklarında psikolojik sorunları olduğunu ne zaman farkettileri sorusuna ise iyi bir gözlemci oldukları için çocuklarında henüz çok küçük yaşlardan itibaren farklılık olduğunu fark ettiklerini belirtmektedir. Katılımcılar çocuklarının çok fazla duyarlı olduğunu, henüz çok küçük yaşlarda olmasına rağmen net şekilde cümle kurabildiğini, öğrenme sürecinin yaşlarına nazaran hızlı olduğunu belirtmektedirler (Tablo 6). Ayrıca katılımcılar çocuklarının bir süre sonra dışarı ile iletişim kurmayı reddettiği ve içine kapandığını ve okula gitmeyi reddettiğini gittiğinde de okulda agresif tavırlar sergilediğini belirtmektedirler. Katılımcılar çocuklarının sahip olduğu yetenekleri olumsuz şekilde kullandığını ve çevresine çok ustaca yalanlar söylediğini belirtmektedirler.

Dikkat eksikliği ve hiperaktivite bozukluğuna sahip üstün yetenekli çocuklar dürüstlük ile ilgili genellikle önemli kaygılar taşırlar ancak bu tarz çocuklarda olgunlaşmamış duygusal gelişim, çocukların benzer ahlaki konulara göre hareket etmesini engellemektedir. Çocukların duyguları negatife dönüştüğünde normal bir çocukta yaşanamayacak endişeleri yaşarlar. Görüldüğü gibi dikkat eksikliği ve hiperaktivite bozukluğuna sahip üstün yetenekli çocuklar yaşlarına kıyasla daha özel ilgiye sahip çocuklardır ve benzer aktiviteleri karmaşık şekilde yerine getirmektedirler. Diğer üstün yetenekli çocuklar ile karşılaştırıldığında dikkat eksikliği ve hiperaktivite bozukluğu tanısı almış üstün yetenekli çocukların sistematik düşünme yeteneğinde azalma, bilişsel eksiklik, çalışan belleğini yeterli düzeyde kullanamama, acele etme, sık sık proje değiştirme, çabuk sıkılma ve bir işi değiştirmek isteme gibi özellikler göstermektedir (Kargı ve Akman, 2003).

Ercan (2019) dikkat eksikliği ve hiperaktivite bozukluğu tanısı almış çocukların bir şeyleri elde etmek, çıkar sağlamak ve sorumluluklardan kurtulmak amacıyla yalan söyleyebileceklerini ve dikkat eksikliği hiperaktivite bozukluğu belirtilerine ek olarak, erken yaşlardan başlayarak hırsızlık, yalan söyleme, kavga-dövüş başlatma gibi belirtiler gösteren çocuklarda dikkat eksikliği hiperaktivite bozukluğu davranım bozukluğunun birlikte ele alınarak tedaviye başlanması gerektiğini belirtmektedir.

Ataman (2004) ise üstün zekalı çocukların sahip oldukları becerilerini bir şeyleri elde etme için kullandıklarını belirtmektedir. Bu nedenle bu çocukların katı kurallar konulduğu zamanlarda diğer çocuklardan farklı olarak hırçın ve öfkeli davranma ile birlikte yalan söylemeyi denediklerine ifade etmektedir. Bu sonuçların aksine Öğretici (2017) bir grup üstün zekalı çocuğun sosyal uyumlarını incelediği araştırmasında çocukların yalan söyleme davranışı ile grup arasında anlamlı bir ilişki olmadığı sonucuna ulaşmıştır.

3.2.Katılımcıların DEHB Tanısı Almış Üstün Zekâlı Çocukların Ailelerinin Psikolojik Sorunlarına İlişkin Görüşleri

Görüşme formundaki ikinci bölümündeki 3 soru dikkat eksikliği hiperaktivite bozukluğu tanısı almış üstün zekâlı çocukların ailelerinin yaşadıkları psikolojik sorunları belirlemeye yöneliktir.

Tablo 7: DEHB Tanısı Almış Üstün Zekâlı Çocukların Ailelerinin Yaşadıkları Psikolojik Sorunlara İlişkin Görüşleri

	KODLAR	F	ALINTILAR
ÇOCUĞUNUZUN DEHB'LI VE ÜSTÜN ZEKALI OLMASINDAN	Kişisel Zaman Ayıramama	2	• Eşimle hiçbir şekilde kendimize zaman ayıramıyoruz (M1) • Hayattan keyif almayı unutuyoruz. Kendimizi yaşayamıyoruz (M3)

DOLAYI YAŞADIĞINIZ PSİKOLOJİK SORUNLAR NELERDİR?	Çaresizlik	2	Olaylara karşı vereceğimiz tepkilerde çaresiz kaldığımız oluyor (M3) Çocuğumuzun gelişimini desteklemekte yetersiz kalıyoruz (1)
	Depresyon/Kaygı	2	Depresyona giriyorsak bile kendimizi öteliyoruz (M1) Zaman geçtikçe kaygılarımız başladı (M4)

Not: M katılımcılara verilen koddur.

Araştırma kapsamında dikkat eksikliği ve hiperaktivite bozukluğu tanısı almış üstün yetenekli çocukların anne ve babalarının kendilerine ve diğer çocuklarına zaman ayıramama, çocuğu düşünmekten dolayı günlerce uykusu kalma, kendilerini çaresiz hissetme, tükenme ve depresyon boyutunda sorunlar yaşadıklarını belirtmektedirler (Tablo 7).

Durukan ve arkadaşları (2008)'nin dikkat eksikliği ve hiperaktivite bozukluğu tanılı çocukların annelerinin depresif yakınmaları ve anksiyete durumları ile baş etme yöntemlerini incelediği araştırmasında çocukların annelerinin hem depresyon, hem de anksiyete ölçeği puanlarının sağlıklı kontrollere kıyasla anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu saptanmıştır. Mc Cormick ve arkadaşları (1995) da dikkat eksikliği ve hiperaktivite bozukluğu tanılı çocukların annelerindeki depresyonu araştırmış ve araştırma sonucunda katılımcıların %17.9'unda majör depresyon, %20.5'inde minör depresyon olduğu saptanmıştır.

Dikkat eksikliği ve hiperaktivite bozukluğu tanısı almış üstün yetenekli çocukların davranışları anne ve babalarını açıkça etkilemekte ve bu çocukların olumsuz davranışları anne ve babaların sıkıntılarını artırmaktadır (Whalen ve Henker, 1999). Çocuklar ile anne ve babaların etkileşimlerinin çift yönlü olduğu düşünüldüğünde dikkat eksikliği ve hiperaktivite bozukluğu tanısı almış üstün yetenekli çocukların yaşadığı psikolojik sorunların anne ve babaların gidişatını olumsuz yönde etkilediği görülmektedir. Durukan ve arkadaşları (2008) tarafından yapılan araştırmada anne ve babaların yaşadıkları stres ile çocukların agresyonu arasında dinamik bir döngü olduğunu göstermektedir. Özellikle dikkat eksikliği ve hiperaktivite bozukluğu tanısı almış üstün yetenekli çocukların annelerinin böyle bir döngüye daha yatkın oldukları tespit edilmiştir.

Tablo 8: Ailelerin Psikolojik Destek Alma Durumlarına İlişkin Görüşleri

	KODLAR	F	ALINTILAR
YAŞADIĞINIZ PSİKOLOJİK SORUNLARLA İLGİLİ DESTEK ALDINIZ MI? ALDIYSANIZ NE GİBİ DESTEK ALDINIZ?	Psikolojik Destek Alma	2	Aile Danışmanından bir süre destek aldık (M3) Yakın bir arkadaşımız psikolog ondan fikir alışverişinde bulunduk (M4)
	Psikolojik Destek Almama	3	Hiç destek almadık (M1) Biz hiç destek almadık (M2) Profesyonel anlamda kendimiz bir psikoloğa gitmedik (M4)

Not: M katılımcılara verilen koddur.

Araştırma kapsamında dikkat eksikliği ve hiperaktivite bozukluğu tanısı almış üstün yetenekli çocukların ailelerinin yaşadıkları psikolojik sorunlara ilişkin profesyonel destek alıp almadıklarına yönelik görüşleri incelendiğinde katılımcıların genellikle psikolojik destek almadıkları alanların ise aile danışmanlarından ya da yakın arkadaşlarından bir müddet destek aldığı görülmektedir. Ayrıca katılımcılar bu desteğin çocuklarına yaklaşımlarını etkilediğini sorunların böylece kısmen çözülmeye başladığını ifade etmektedirler (Tablo 8).

Durukan ve arkadaşları (2008)'nin araştırmasında dikkat eksikliği ve hiperaktivite bozukluğu tanısı almış üstün yetenekli çocukların olumsuz tutum ve davranışlarının anne ve babalarının psikiyatrik başvurularını artırdığı bu tarz çocuğu olan annelerin olmayan annelere kıyasla hem genel hem de annelik rolüne has psikolojik güçlükleri daha çok yaşadığı bunun yanında yetersiz annelik duygusunun buna eşlik ettiği yaşadığı görülmüştür.

Gau ve arkadaşları (2007) ise araştırmasında dikkat eksikliği ve hiperaktivite bozukluğu tanımlı çocukların annelerinde anksiyete, depresyon, bedensel yakınmalar ve uyku sorununun arttığını saptamıştır.

Tablo 9: Katılımcıların Akrabalarında Benzer Davranış Özelliği Gösteren Kişiler Olup Olmadığına İlişkin Görüşleri

	KODLAR	F	ALINTILAR
AKRABALARDA BENZER DAVRANIŞ ÖZELLİĞİ GÖSTEREN KİŞİLER VAR MI?	Akrabada var	2	• Amcamın oğlu var (M1) • Benzer davranış özelliği gösteren anneannemin olduğu söyleniyor (M2)
	Akrabada yok	2	• Bildiğimiz yok. Ama annemin annesi köyde sözü geçen bir kadınıymış (M3) • Aslına bu durumu çok araştırdık ama akrabalarda benzer davranış özelliği gösteren kimseyi bulamadık (M4)

Not: M katılımcılara verilen koddur.

Araştırma kapsamında dikkat eksikliği ve hiperaktivite bozukluğu tanısı almış üstün yetenekli çocukların akrabalarında benzer davranış özelliği gösteren kişiler olup olmadığına yönelik görüşleri incelendiğinde bazı katılımcıların ailelerinde bu tür davranışlar gösteren kişilerin olduğu bazıları ise olmadığı görülmektedir. Akrabalarında bu tarz davranışlar gösteren katılımcıların ise genellikle birinci derece akrabalarında değil ikinci ve üçüncü derece akrabalarında bu tarz davranışlar görülmektedir (Tablo 9).

Kayaalp (2008) araştırmasında dikkat eksikliği ve hiperaktivite bozukluğu tanımlı olguların yakın akrabalarında dikkat eksikliği ve hiperaktivite bozukluğu görülme riskinin % 10-35 arasında değiştiğini, dikkat eksikliği ve hiperaktivite bozukluğu olgularının kardeşlerinde bu riskin % 32 civarında olduğunu. Anne babasında dikkat eksikliği ve hiperaktivite bozukluğu olan çocuklar da ise bu riskin % 57'lere çıktığını belirtmektedir.

Dikkat eksikliği ve hiperaktivite bozukluğu tanısı konmuş çocukların birinci dereceden akrabalarında, dikkat eksikliği ve hiperaktivite bozukluğu ile diğer psikolojik bozuklukların ailesel geçişi özellikle biyolojik risk faktörlerinin değerlendirildiği çalışmalarda dikkat eksikliği ve hiperaktivite bozukluğu tanısı konmuş çocukların ebeveynlerinin hem geçmiş hem de mevcut dikkat eksikliği ve hiperaktivite bozukluğu belirtilerinin kontrol grubundakilere kıyasla anlamlı şekilde daha yüksek olduğu görülmüştür (Aydn vd., 2006).

Ayrıca araştırmalarda dikkat eksikliği ve hiperaktivite bozukluğu tanımlı olguların yakın akrabalarında bozukluğun görülme riskinin %10 ile 35 arasında değiştiği; Dikkat eksikliği ve hiperaktivite bozukluğu olgularının kardeşlerinde dikkat eksikliği ve hiperaktivite bozukluğu görülme riskinin ise %25-35 civarında olduğu saptanmıştır (Akgün vd., 2011).

4.SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

Dikkat eksikliği ve hiperaktivite bozukluğu tanısı almış üstün yetenekli çocuklar konusunda son dönemlerde büyük toplumsal ve akademik ilgi oluşmuş durumdadır. Bu çalışmada da dikkat eksikliği hiperaktivite bozukluğu tanısı almış üstün zekâli çocukların yaşadığı psikolojik sorunlar örnek olay çalışması ile incelenmiştir. Bu kapsamda dikkat eksikliği hiperaktivite bozukluğu tanısı almış üstün zekâli çocukların ve ailelerinin ne tür psikolojik sorunlar yaşadıkları, bu psikolojik sorunların hangi durumlarda ortaya çıktığı ebeveynlerin bu konudaki tutumları incelenmiştir. Araştırma sonucunda elde edilen bulgular literatürde bu kapsamda yapılmış araştırma sonuçları ile büyük oranda benzerlik göstermektedir.

Katılımcıların çocuklarının yaşadığı psikolojik sorunlar konusundaki görüşlerinde genel olarak çocuklarının kendisini kabul ettirme davranış içerisinde olduğunu düşündüklerini çocuklarının sürekli hareket halinde olduğunu, bunun yanında içine kapanık halde yaşadığını sosyal hayatında yaşadıklarını kimseyle paylaşmadıklarını sürekli takdir görmek ve en iyisi olmak gayreti içinde olduklarını belirtmektedirler. Bu davranışlar ile dikkat eksikliği ve hiperaktivite bozukluğu olan üstün

yetenekli çocukların bugüne kadar tespit edilmiş özelliklerinin paralellik gösterdiği görülmektedir. Nitekim Kargı ve Akman (2003) yaptıkları araştırmada mükemmeliyetçilik, lider olma, duygusallık kırılabilirlik gibi davranışları dikkat eksikliği ve hiperaktivite bozukluğu olan üstün yetenekli çocuklarda gözlenen davranışlar olarak sıralanmaktadır.

Ayrıca dikkat eksikliği ve hiperaktivite bozukluğu tanısı konulmuş çocukların davranışlarında görülen problemler anne ve babanın tutumları üzerinde de etkilidir. Bunun yanında anne ve babanın sergilediği bu tutumlar çocukların davranış problemlerinin derecesi üzerinde de etkilidir ve bu durum dikkat eksikliği ve hiperaktivite bozukluğu belirtisinin şiddetini arttırmaktadır. Çakır (2017)'in araştırmasında dikkat eksikliği ve hiperaktivite bozukluğu tanısı almış çocuğa sahip olan anne ve babaların çocuklarını genellikle onaylamama davranışı gösterdikleri, daha çok stres altında oldukları, çocuklarına genellikle emir verdikleri, daha fazla fiziki ceza tekniklerini uyguladıkları ve bununla ilişkili olarak genellikle olumsuz anne baba tutumu gösterdikleri görülmektedir. Bu sonuçlar ile de mevcut araştırmada sonuçları kısmen örtüşmektedir. Araştırmada katılımcıların çocuklarına katı sınırlar koymaya çalıştıkları ve bu şekilde onları disipline edeceklerini düşündükleri görülmüştür. Diğer taraftan bazı katılımcıların genellikle bu durumun çocuklara yansımamasına özen gösterdikleri, bu nedenle daha çok sakin ve sabırlı davrandıkları fakat kendi içlerinde panikledikleri görülmektedir.

Bunun yanında katılımcıların dikkat eksikliği ve hiperaktivite bozukluğu tanısı almış üstün yetenekli çocuklarının yaşadığı psikolojik sorunlar konusunda profesyonel destek aldıkları ve çocuklarını psikologa götürdükleri; çocuklarının okul ortamında ve diğer sosyal ortamlarda gereğince anlaşılmadığını, yeni bir ortama girdiğinde ya da yaşatlarıyla oyun oynadığında aralarında mutlaka sürtüşme çıktığını, sürekli oyun kurmak istediğini ve isteğinin yerine getirilmemesi durumunda da sorun çıktığını, yaşça büyük olanlarla vakit geçirmek istediğini ve yoğun rekabet duygusu yaşadıkları görülmektedir. Bu sonuçlar ile Silverman ve arkadaşları (1986) tarafında yapılan araştırma sonuçları da örtüşmektedir. Silverman ve arkadaşları kendinden büyüklerle arkadaşlık etme ve bağımsız çalışma gibi özelliklerin dikkat eksikliği ve hiperaktivite bozukluğu tanısı almış üstün yetenekli çocuk sahibi ailelerin çocuklarında bugüne değin tespit edilmiş bazı özellikler olduğunu belirtmektedirler. Aynı şekilde Fugate (2014) araştırmasında dikkat eksikliği ve hiperaktivite bozukluğu tanısı almış üstün yetenekli çocukların sosyal olarak dürtüsel olmalarının onları diğer çocuklara karşı agresif davranışlar sergilemeye yönelttiğini belirtmektedir. Ayrıca bu çocukların arkadaşlık ilişkisi geliştirmede güçlük yaşadığı görülmektedir.

Araştırma kapsamında dikkat eksikliği ve hiperaktivite bozukluğu tanısı almış üstün yetenekli çocukların anne ve babaların kendilerine ve diğer çocuklarına zaman ayıramama, çocuğu düşünmekten dolayı günlerce uykusu kalma, kendilerini çaresiz hissetme, tükenme ve depresyon boyutunda sorunlar yaşama durumunda kaldıkları belirtmektedirler. Bu durum çocukların davranışlarının anne ve babaların psikolojileri üzerinde etkil olduğunu göstermektedir. Bu sonuçlar ile Durukan ve arkadaşları (2008) tarafından yapılan araştırma sonuçları ile örtüşmektedir. Araştırmada dikkat eksikliği ve hiperaktivite bozukluğu tanısı almış üstün yetenekli çocukların davranışlarının anne ve babalarını açıkça etkilemekte olduğu ve bu çocukların olumsuz davranışlarının anne ve babaların sıkıntılarını artırdığı belirtilmektedir. Bu sonuçları destekler nitelikte başka bir araştırmada da Eren ve arkadaşları (2018) üstün yetenekli çocuklara sahip olan ailelerin çocuklarının kişisel ihtiyaçlarını karşılayabilmek konusundaki kaygı düzeyinin yüksek olduğunu, bu ailelerin kendilerini yetersiz ve daha az donanımlı hissettiğini belirtmektedir. Diğer taraftan araştırma kapsamında görüşülen ailelerin yaşadığı psikolojik durum karşısında genellikle psikolojik destek almadıkları alanların ise aile danışmanlarından ya da yakın arkadaşlarından bir müddet destek aldığı görülmektedir.

Dikkat eksikliği ve hiperaktivite bozukluğu tanısı almış üstün yetenekli çocukların akrabalarında benzer davranış özelliği gösteren kişiler olup olmadığına yönelik görüşleri incelendiğinde ise kimi katılımcıların ailelerinde bu tür davranışlar gösteren kişilerin olduğu kimilerinde ise olmadığı görülmektedir. Akgün ve arkadaşları (2011) ise araştırmalarında dikkat eksikliği ve hiperaktivite

bozukluğu tanılı olguların yakın akrabalarında bozukluğun görülme riskinin %10 ile 35 arasında; kardeşlerinde görülme riskinin ise %25-35 aralığında değiştiği belirtilmektedir.

Araştırma sonucunda dikkat eksikliği ve hiperaktivite bozukluğu tanısı almış üstün yetenekli çocukların ailelerine şu önerilerde bulunulabilir.

- ✓ Öncelikle çocuğun dikkat eksikliği ve hiperaktivite bozukluğu olduğu kabul edilmelidir.
- ✓ Ev ortamında bazı aktiviteler ile kuralları olan ve takvime bağlanan işler oluşturulmalıdır.
- ✓ Üstün yetenekli çocukların topluma faydalı olabilmeleri için, standart okul programlarının yansırı farklılaştırılmış eğitim programlarına ihtiyaçları vardır. Bu noktada aileler okul ile iş birliği içinde olması gerekir. Aileler okulda ki etkinlikleri evde de devam ettirmelidir.
- ✓ Üstün yetenekli çocukların ilgi alanları çok yönlüdür. Ancak ilgisini her konuya uzun süre yoğunlaşmayabilir. Bu nedenle çocuğun ilgi alanları desteklenmelidir.
- ✓ Çocuğun ilgi ve üstünlük gösterdiği alanlarda, ebeveyn olarak yetersiz kaldığınızda, olanaklarınız el verdiğince etkinliklere yönlendirilmelidir.
- ✓ Çocuğunuz için evde uyması gereken kurallar ve ölçütleri onunla belirlenmeli aynı zamanda da anne, baba arasında tutarlılık olmasına özen gösterilmelidir.

KAYNAKÇA

Akarsu, Ö., ve Mutlu, B. (2017). Üstün Yetenekli Çocukları Anlamak: Çocukların Sosyal ve Duygusal Sorunları. *Düzce Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Dergisi*, 7(2), 112-116.

Akgün G.M, Tufan A. E, Yurteri N. Erdoğan A. (2011). Dikkat eksikliği hiperaktivite bozukluğunun, genetik boyutu psikiyatride güncel yaklaşımlar. *Current Approaches in Psychiatry*; 3(1):15-48.

Amerikan Psikiyatri Birliği: (2007). *Ruhsal Bozuklukların Tanısal ve Sayımsal El kitabı*, Dördüncü Baskı Yeniden Gözden Geçirilmiş Tam Metin (DSM-IV-TR). Köroğlu E.(Çeviri Ed.), Hekimler Yayın Birliği, Ankara.

Ataman,A (2004). Üstün zekalılar için ilköğretimde uygulanabilir bir model.I.Türkiye üstün yetenekli çocuklar kongresi seçilmiş makaleler kitabı,İstanbul: Çocuk Vakfı

Aydın, H., Diler, R. S., Yurdağül, E., Uğuz, Ş., ve Şeydaoğlu, G. (2006). DEHB tanılı çocukların ebeveynlerinde DEHB oranı. *Klinik Psikiyatri Dergisi*, 9(2), 70-74.

Bilgen Sivri B, Yıldız S. (2016) Toplumun az bilinen yüzü: üstün zekâlı-üstün yetenekli çocuklar ve hemşirelik. *Türkiye Klinikleri Hemşirelik Bilimleri Dergisi*. 8(3): 246-56.

Çakır, B. (2017). *Dehb tanısı almış çocukların aile resmi çizimlerinin algılanan ebeveyn tutumları ve anksiyete düzeyleri ile ilişkisi*, Yüksek Lisans Tezi, Işık Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Durukan, İ., Erdem, M., Tufan, A. E., Cöngöloğlu, A., Yorbık, Ö., ve Türkbay, T. (2008). DEHB olan çocukların annelerinde depresyon ve anksiyete düzeyleri ile kullanılan başa çıkma yöntemleri: Bir ön çalışma. *Anadolu Psikiyatri Dergisi*, 9, 217-223.

Ercan, E. S. (2019). Kısacası, Kadir tipik DEHB + Davranım Bozukluğu örneğiydi. <http://www.eyupsabriercan.com/tr/icerik/50/kisacasi-kadir-tipik-dehb-davranim-bozuklufugu-ornegiydi>, (10.10.2019)

Eren, F., Ömerelli Çete, A., Avcil, S., ve Baykara, B. (2018). Üstün Yetenekli Çocuklarda ve Ailelerinde Duygusal ve Davranışsal Özellikler. *Archives of Neuropsychiatry/Noropsikiatri Arsivi*, 55(2).

Fugate, C. M. (2014). *Lifting the cloak of invisibility: A collective case study of girls with characteristics of giftedness and ADHD*(Doctoral dissertation, Purdue University).

Gau SF. (2007). Parental and family factors for attention deficit hyperactivity disorder in Taiwanese children. *Aust N J Z Psychiatry* 2007; 41:688-696.

Johnston C, (2001). Mash EJ, Families of children with attention deficit/hyperactivity disorder: review and recommendations for future research. *Clin Child Fam Psychol Rev*, 4:183–207.

Karamuk A. (2019). Dikkat Eksikliği ve Hiperaktivite Bozukluğu, <https://moodisthastanesi.com/anasayfa/cocuk-ergen-ruh-sagligi/dikkat-eksikligi-ve-hiperaktivite-bozuklugu> (10.10.2019)

Kargı, E., ve Akman, B. (2003). Dikkat eksikliği hiperaktivite bozukluğuna sahip üstün yetenekli çocuklar. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 24(24).

Kayaalp, L. (2008). Dikkat eksikliği hiperaktivite bozukluğu. *Sürekli Tıp Eğitimi Etkinlikleri Sempozyum Dizisi*, 62, 147-152.

Kerlinger, F. N. & Lee, H. B. (1999). *Foundations Of Behavioral Research*. New York: Harcourt College Publishers

Öztürk O, Uluşahin A. (2015). *Ruh Sağlığı ve Bozuklukları Kitabı*, Ankara, p581-585.

Taylor, E. ve Sonuga-Barke, E. (2008). Disorders of attention and activity. In Rutter's *Child and Adolescent Psychiatry* (5th edn) (eds M. Rutter, E. Taylor, J. S. Stevenson, et al.). Lon-don: Blackwell.

Tekin, H. (2006). Nitel araştırma yönteminin bir veri toplama tekniği olarak derinlemesine görüşme. *İstanbul Üniversitesi Sosyoloji Dergisi*, 3(13), 101-116.

Üneri, Ö.Ş. (2016). Dikkat Eksikliği Hiperaktivite Bozukluğu, Psikiyatrisi Kliniği, Ankara; Türkiye, Ders notu.

Whalen C. K ve Henker B. (1999). *The child with attentiondeficit hyperactivity disorder in family contexts*. HC Quay, AE Hogan (Eds.), *Handbook of Disruptive Behavior Disorders*. New York, Kluwer, ss.139-155.

Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2008). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri* (6. Baskı).Ankara: Seçkin Yayıncılık.

<https://npistanbul.com/cocuk-ergen/dikkat-eksikligi-hiperaktivite-bozuklugu>, (2018)